

Трансформація безпекового середовища Близького Сходу та її вплив на національні інтереси України: неореалістичний і конструктивістський підходи

Transformation of the Security Environment in the Middle East and Its Impact on Ukraine's National Interests: Neorealist and Constructivist Approaches

Володимир Гурковський^A

Corresponding author: Доктор наук з державного управління, професор, начальник відділу стратегічного аналізу та прогнозування, e-mail: volodymyr.gurkovskiy@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2021-5204>

Сергій Ільницький^A

науковий співробітник інституту, email: anastx85@icloud.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3000-9034>

Сергій Митченко^B

доктор філософії, доцент кафедри, e-mail: serhii.mytchenko@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3711-2033>

Володимир Рахімов^B

доктор філософії заступник начальника інституту, e-mail: rakhimov@edu.nuou.org.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9868-986X>

Юрій Мельничук^B

старший викладач кафедри оперативного мистецтва, e-mail: um777@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2043-1353>

Ярослав Янковий^B

ад'юнкт інституту, e-mail: ya.yankovyi@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1718-3607>

Volodymyr Gurkovskiy^A

Corresponding author: Doctor of Public Administration Professor, Head of the Department of the Strategic Analysis and Forecasting, e-mail: volodymyr.gurkovskiy@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2021-5204>

Serhii Ilnytskyi^A

Junior Research Fellow of the Institute, email: anastx85@icloud.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3000-9034>

Serhii Mitchenko^B

Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department, e-mail: serhii.mytchenko@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3711-2033>

Volodymyr Rakhimov^B

PhD in Military Sciences Deputy Head of the Institute, e-mail: rakhimov@edu.nuou.org.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9868-986X>

Yurii Melnychuk^B

Senior Lecturer of the Operational Art Department at the Institute, e-mail: um777@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2043-1353>

Yaroslav Yankovyi^B

PhD student, e-mail: ya.yankovyi@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1718-3607>

^A Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^B Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

^A Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B National Defense University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: August 8, 2026 | Revised: August 29, 2026 | Accepted: August 31, 2026

УДК 327.5(5-15):327.56(477)

DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2026.16.4.5>

Мета роботи. Визначити характер і системні механізми впливу трансформації безпекового середовища Близького Сходу у 2024–2026 роках на національні інтереси України в умовах триваючої російсько-української війни на основі поєднання неореалістичного й конструктивістського підходів.

Метод дослідження. Використано системні, порівняльні, причинно-наслідкові та сценарні підходи, а також методи аналізу, синтезу, систематизації й дедукції. Дослідження має якісний теоретико-аналітичний характер і ґрунтується на наукових працях, матеріалах міжнародних організацій, аналітичних центрів та відкритих джерелах. Неореалістичний підхід застосовано для аналізу матеріальних спроможностей і балансу сил, конструктивістський — для інтерпретації ролі ідентичностей, політичних наративів і міжнародної суб'єктності.

Результати дослідження. Визначено основні механізми впливу близькосхідної ескалації на національні інтереси України: військово-технічний, ресурсно-політичний, енергетично-

Purpose. To determine the nature and systemic mechanisms of the impact of the transformation of the Middle Eastern security environment in 2024–2026 on Ukraine's national interests during the ongoing Russian-Ukrainian war, based on a combination of neorealist and constructivist approaches.

Method. The study employs systemic, comparative, causal, and scenario-based approaches, together with analysis, synthesis, systematization, and deduction. It is a qualitative, theoretical, and analytical study based on scholarly literature, materials from international organizations, analytical centers, and open sources. Neorealism is used to examine material capabilities and the balance of power, while constructivism is applied to interpret identities, political narratives, and international agency.

Findings. The study identifies four principal mechanisms by which escalation in the Middle East may affect Ukraine's national interests: military-technical, resource-political, energy-economic, and identity-related. Disruptions to Iran's

економічний та ідентичнісний. Обґрунтовано, що порушення виробничих і логістичних зв'язків Ірану може створювати обмеження для військово-технічного співробітництва з Російською Федерацією, однак його вплив залежить від можливостей адаптації російського оборонно-промислового комплексу. Виявлено ризики перерозподілу обмежених ресурсів міжнародних партнерів між театрами воєнних дій та посилення енергетичного тиску. Водночас визначено можливості розвитку оборонної дипломатії, військово-технологічного співробітництва та залучення інвестицій від держав Близького Сходу. Запропоновано якісні сценарії подальшого розвитку ситуації.

Теоретична цінність дослідження. Уточнено застосування неореалістичних і конструктивістських підходів до аналізу міжрегіональних безпекових взаємозв'язків. Показано, що матеріальні та ідентичнісні чинники доцільно розглядати у взаємозв'язку, а поняття безпекового суперкомплексу — як аналітичну гіпотезу, що потребує подальшого емпіричного обґрунтування.

Практичне значення. Результати можуть бути використані для стратегічного аналізу, планування оборонної дипломатії, розвитку військово-технічного співробітництва та оцінювання ризиків міжнародної підтримки України в умовах міжрегіональної безпекової нестабільності.

Оригінальність. Запропоновано комплексне пояснення суперечливого впливу близькосхідної кризи на Україну через поєднання матеріальних, економічних та ідентичнісних механізмів, а також визначено напрями адаптації національної безпекової політики до конкуренції за ресурси й нових можливостей міжнародного партнерства.

Обмеження/подальші дослідження. Дослідження обмежене неповнотою відкритих даних, високою динамікою подій та відмінностями між оцінками аналітичних джерел. Сценарні оцінки мають якісний характер і не є статистичними прогнозами. Подальші дослідження доцільно спрямувати на кількісне оцінювання військово-технічних, енергетичних і ресурсних механізмів міжрегіонального впливу.

Тип статті. Теоретико-аналітична стаття.

production and logistical networks may constrain military-technical cooperation with the Russian Federation, although the extent of their impact depends on the adaptability of Russia's defense-industrial complex. The analysis identifies risks associated with the redistribution of limited international resources between theaters of war and increased energy-related pressure. At the same time, it highlights opportunities for defense diplomacy, military-technological cooperation, and investment partnerships with Middle Eastern states. Qualitative scenarios for further developments are proposed.

Theoretical implications. The study clarifies the application of neorealist and constructivist approaches to interregional security interdependence. It demonstrates the need to analyze material and identity-related factors jointly and treats the concept of a security supercomplex as an analytical hypothesis requiring further empirical substantiation.

Practical implications. The findings may support strategic analysis, defense diplomacy planning, military-technical cooperation, and the assessment of risks to international assistance for Ukraine under conditions of interregional security instability.

Originality/value. The article offers an integrated explanation of the contradictory effects of the Middle Eastern crisis on Ukraine by combining material, economic, and identity-related mechanisms and identifying strategic adaptation priorities.

Limitations/future research. The study is limited by incomplete open-source data, the rapid evolution of events, and differences among analytical assessments. Scenario evaluations are qualitative and should not be interpreted as statistical forecasts. Future research should focus on quantitative assessment of military-technical, energy, and resource-related mechanisms of interregional influence.

Paper type. Theoretical and analytical article.

Ключові слова. Близький Схід; Україна; національні інтереси; неореалізм; конструктивізм; регіональний комплекс безпеки; військово-технічне співробітництво; конкуренція театрів воєнних дій; енергетична безпека; оборонна дипломатія.

Key words. Middle East; Ukraine; National Interests; Neorealism; Constructivism; Regional Security Complex; Military-Technical Cooperation; Competition Between Theaters of War; Energy Security; Defense Diplomacy.

Вступ

Сучасна система міжнародної безпеки характеризується зростаючою взаємозалежністю регіональних конфліктів, у межах якої дестабілізація в одному регіональному комплексі безпеки здатна впливати на баланс сил та архітектуру безпеки в іншому [2]. Події на Близькому Сході у 2024–2026 роках стали прикладом системної трансформації, пов'язаної з посиленням конвенційної міждержавної конфронтації, зміною ролі проксі-мереж та переглядом регіонального співвідношення сил [2, 3]. У цьому контексті питання впливу близькосхідної кризи на національні інтереси України набуває особливої актуальності, оскільки регіональні процеси пов'язані з російсько-українською війною через військово-технічне співробітництво, енергетичні ринки та механізми зовнішнього проникнення глобальних держав [2]. Близький Схід перестає бути периферійним напрямом для української зовнішньої та безпекової політики.

Поглиблення військово-технічного співробітництва між Російською Федерацією (далі – РФ) та Іраном, зокрема постачання БПЛА та ракетних технологій, впливає на ресурсне забезпечення російської агресії та розподіл матеріальних засобів збройної боротьби [2, 5]. Водночас близькосхідна ескалація створює ризики перерозподілу обмежених ресурсів західних партнерів між кількома театрами воєнних дій [1, 6]. Додаткового значення набувають економічні та енергетичні наслідки кризи, здатні впливати як на фінансові можливості Російської Федерації, так і на економічну стійкість держав-партнерів України.

Проблема дослідження полягає у визначенні суперечливого характеру впливу близькосхідної кризи на безпекове середовище та національні інтереси України. З одного боку, деградація іранського військово-промислового потенціалу може послаблювати ресурсну базу РФ[9]. З іншого боку, розширення регіональної конфронтації посилює ризики стратегічного відволікання партнерів, конкуренції за військову допомогу та економічного тиску. Водночас розвиток технологій масового застосування автономних систем, зокрема в межах концепції «точної маси» (Precise Mass), актуалізує необхідність адаптації Збройних Сил України до нових методів збройної боротьби [2].

Мета статті полягає у визначенні характеру та системних механізмів впливу трансформації безпекового середовища Близького Сходу на національні інтереси України в умовах триваючої російсько-української війни на основі поєднання неореалістичного й конструктивістського підходів.

Досягнення мети передбачає визначення ключових тенденцій регіональної трансформації; аналіз змін у військово-політичному потенціалі основних акторів; оцінювання впливу військово-технічного співробітництва Ірану та РФ на безпеку України; дослідження економічних та енергетичних наслідків близькосхідної ескалації; визначення ролі ідентичностей і політичних наративів у формуванні міжнародних альянсів; формування альтернативних сценаріїв розвитку ситуації та обґрунтування стратегічних напрямів захисту національних інтересів України.

Основне припущення дослідження полягає в тому, що сучасна близькосхідна криза не є ізольованим явищем, а виступає чинником міжрегіональної трансформації безпекового середовища, що потребує адаптації української стратегії до ризиків перерозподілу ресурсів міжнародних партнерів і нових можливостей оборонної дипломатії.

Огляд літератури

Теоретичну основу дослідження становлять праці з теорії міжнародних відносин, регіональних комплексів безпеки, неореалізму та конструктивізму. Концепція регіональних комплексів безпеки Б. Бузана та О. Вевера дозволяє розглядати міжнародну безпеку як систему взаємопов'язаних регіональних підсистем, у межах яких взаємодіють державні й недержавні актори, а позарегіональні держави здійснюють зовнішнє проникнення [2]. Цей підхід є важливим для аналізу зв'язків між Близьким Сходом і Східною Європою. Водночас їх трактування як єдиного безпекового суперкомплексу потребує окремого обґрунтування, тому в дослідженні використовується як аналітичне припущення щодо міжрегіональної взаємозалежності, а не як наперед доведена класифікація.

Неореалістичний підхід, представлений працями К. Волтца та Дж. Міршаймера, пояснює поведінку держав через анархічність міжнародної системи, прагнення до виживання та розподіл матеріальних спроможностей [4, 6]. Відповідно до логіки наступального реалізму, держави прагнуть максимізувати свою відносну силу в умовах невизначеності щодо намірів інших акторів [6]. У цьому контексті трансформація Близького Сходу розглядається через зміну балансу сил, військово-технічних можливостей і стратегічних пріоритетів держав. Для України особливого значення набуває конкуренція за обмежені ресурси міжнародних партнерів, хоча такий перерозподіл не обов'язково має характер гри з нульовою сумою.

Конструктивістський підхід доповнює матеріальний вимір аналізу врахуванням ідентичностей, політичних наративів та моделей "дружби та ворожнечі". А. Вендт обґрунтовує соціальний характер міжнародної анархії та роль взаємних уявлень держав у формуванні їхньої поведінки [7]. Положення Ф. Фукуями щодо ідентичності, прагнення до визнання та політики образу можуть бути використані для інтерпретації ідеологічних чинників взаємодії окремих акторів [8]. Поняття "тимос" (від давньогрецького *thymos* — душевний порив, пристрасть, мужність) у цьому контексті застосовується для пояснення мотивацій, пов'язаних

із визнанням і статусом. Водночас ідентичнісні чинники розглядаються у взаємозв'язку з матеріальними інтересами, а не як самодостатнє пояснення зовнішньополітичної поведінки.

Окрему групу становлять дослідження військово-політичної динаміки Близького Сходу, іранської зовнішньої та оборонної політики, а також сучасних збройних конфліктів. Матеріали SIPRI, аналітичні публікації CSIS та інші використані джерела дають змогу розглянути трансформацію військово-технічних спроможностей, роль проксі-структур, застосування автономних систем і наслідки регіональної ескалації для міжнародної безпеки [2, 3, 5, 9]. Особливе значення для дослідження має аналіз військово-технічних зв'язків Ірану та РФ, а також можливих наслідків їх порушення для перебігу російсько-української війни.

Економічний та геоекономічний виміри дослідження ґрунтуються на положеннях теорії міжнародної взаємозалежності, зокрема щодо чутливості та вразливості держав до зовнішніх економічних змін [10]. Матеріали міжнародних організацій і аналітичних центрів використовуються для оцінювання ризиків порушення судноплавства в Ормузькій протоці, цінової волатильності енергетичних ринків та можливого впливу економічних шоків на держави-партнери України [11]. При цьому кількісні прогнози потребують перевірки відповідності конкретним джерелам і їхнім вихідним припущенням.

Аналіз наявних досліджень свідчить, що військово-політичні, економічні та ідентичнісні аспекти близькосхідної кризи переважно розглядаються як окремі напрями. Недостатньо узагальненим залишається їхній комплексний вплив на національні інтереси України в умовах російсько-української війни. Поєднання неореалістичного й конструктивістського підходів дозволяє розглянути не лише зміну матеріального балансу сил, а й роль ідентичностей, політичних наративів та міжнародної суб'єктності України у формуванні нових безпекових взаємозв'язків.

Методологія дослідження

Методологічну основу дослідження становить поєднання системного, причинно-наслідкового, порівняльного та сценарного підходів із використанням положень неореалізму й конструктивізму. Дослідження має якісний теоретико-аналітичний характер і ґрунтується на аналізі, синтезі та систематизації наукових праць, матеріалів міжнародних організацій, аналітичних центрів і відкритих джерел, наведених у списку використаної літератури.

Відбір джерел здійснювався за критеріями тематичної релевантності, авторитетності установи або автора, відповідності часовим межам дослідження та можливості ідентифікації первинних даних. Для аналізу подій 2024–2026 років перевага надавалася офіційним документам, матеріалам міжнародних організацій і спеціалізованих аналітичних центрів. За наявності розбіжностей між джерелами відповідні положення розглядалися як аналітичні оцінки або припущення, а не як остаточно встановлені факти.

Базовим є системний підхід у межах теорії регіональних комплексів безпеки, який дозволяє розглядати міжнародну безпеку як цілісну архітектуру взаємопов'язаних регіональних підсистем [2]. У цьому вимірі Близький Схід і Східна Європа аналізуються як взаємопов'язані безпекові простори, на які впливають механізми зовнішнього проникнення глобальних держав. Дослідження здійснюється на чотирьох рівнях: внутрішньодержавному, регіональному, міжрегіональному та глобальному. Поняття “безпековий суперкомплекс” використовується як аналітична гіпотеза, що потребує підтвердження через встановлення стійких механізмів міжрегіональної взаємодії.

Причинно-наслідковий аналіз застосовано для виявлення механізмів впливу близькосхідної ескалації на національні інтереси України. Зокрема, досліджується можливий зв'язок між деградацією військово-технічного потенціалу Ірану, зокрема внаслідок операції “Еріс Фуру”, та зміною спроможностей РФ забезпечувати власні потреби в БПЛА і ракетних компонентах [2]. Окремо розглядаються механізми перерозподілу ресурсів міжнародних

партнерів, вплив енергетичних шоків та роль інформаційної асиметрії у прийнятті стратегічних рішень [4, 10]. При цьому розмежовуються встановлені факти, опосередковані причинні зв'язки та прогнозні припущення.

Порівняльний метод використано для зіставлення змін у військово-політичних спроможностях основних акторів, особливостей їхньої зовнішньополітичної поведінки та можливих наслідків для України. Методи аналізу, синтезу, систематизації та дедукції застосовано для узагальнення теоретичних положень, визначення ключових чинників впливу та формування висновків щодо стратегічних напрямів захисту національних інтересів України.

Сценарний підхід орієнтований на оцінювання альтернативних траєкторій розвитку ситуації — від подальшої ескалації до обмеженої деескалації та стабілізації за участю регіональних “середніх держав” [1, 3]. Він дозволяє окреслити можливі варіанти реагування України, зокрема у сфері оборонної дипломатії, розвитку власних військово-технічних спроможностей та адаптації до нових методів збройної боротьби. Оцінки ймовірності сценаріїв мають якісний характер і не розглядаються як статистично розраховані прогнози.

Геоелектронічний підхід використано для аналізу чутливості та вразливості енергетичних ринків до зовнішніх шоків [10]. Основними змінними є ризики порушення судноплавства в Ормузькій протоці, зміна цін на енергоносії, економічні обмеження європейських партнерів України та можливий вплив цих процесів на фінансові ресурси РФ й міжнародну підтримку України [11]. Кількісні оцінки, зокрема щодо частки нафтових потоків через Ормузьку протоку та можливого скорочення допомоги Україні, використовуються лише за умови підтвердження їх конкретними джерелами, часовими межами та методикою розрахунку.

Неореалістичний компонент дослідження фокусується на розподілі матеріальних спроможностей, балансуванні та конкуренції за обмежені ресурси в анархічній міжнародній системі [4, 6]. Конструктивістський вимір дозволяє врахувати роль ідентичностей, політичних наративів, “тимосу” та “політики приниженості” у формуванні міжнародних альянсів і моделей взаємодії між акторами [7, 8]. Поєднання цих підходів забезпечує комплексне пояснення матеріальних та ідентичнісних чинників трансформації безпекового середовища.

У межах дослідження поняття “конкуренція театрів воєнних дій” використовується для позначення перерозподілу обмежених ресурсів між напрямками воєнно-політичної підтримки, а “стратегічна маргіналізація” — як потенційне зниження пріоритетності України в порядку денному міжнародних партнерів. Ці поняття застосовуються як аналітичні категорії, а не як самостійні усталені теорії. Концепція “точної маси” (Precise Mass) розглядається як один із напрямів розвитку сучасних методів збройної боротьби, пов'язаний із масовим застосуванням відносно недорогих автономних і високоточних систем [2].

Обмеження дослідження пов'язані з високою динамікою подій, неповнотою відкритих даних та відмінностями між оцінками аналітичних джерел. Тому висновки мають характер теоретико-аналітичного узагальнення, а прогнозні положення потребують подальшого уточнення відповідно до розвитку безпекової ситуації.

Результати дослідження

Аналіз впливу близькосхідної кризи на національні інтереси України потребує звернення до класичних і сучасних теоретичних парадигм, насамперед політичного реалізму та неореалізму. У межах цих підходів міжнародна система розглядається як анархічне середовище, у якому відсутній “світовий уряд”, а держави діють як раціональні суб'єкти, головною метою яких є виживання [4, 6]. Будь-який регіональний конфлікт інтерпретується не як ізольована подія, а як прояв боротьби за розподіл матеріальних спроможностей у системі.

З позицій наступального реалізму ескалація на Близькому Сході у 2024–2026 роках відображає прагнення Ірану як “ревізіоністської сили” максимізувати свою частку регіональної влади. Оскільки наміри інших держав завжди залишаються невизначеними, Іран змушений

нарошувати наступальний потенціал через мережу проксі-сил і розвиток ракетних технологій, що перетворює регіональну безпеку на гру з нульовою сумою [6]. У цьому контексті дії США та Ізраїлю розглядаються як стратегія “балансування”, спрямована на недопущення появи регіонального гегемона, здатного порушити наявний розподіл сил.

Неореалістичний підхід дає змогу глибше пояснити функціональний зв'язок між близькосхідним та українським театрами воєнних дій через структуру міжнародної системи. Трансформація Близького Сходу може впливати на окремі складові військово-технічного забезпечення РФ, зокрема у сфері ударних БПЛА та ракетних компонентів. Масштаб такого впливу залежить від ступеня локалізації виробництва, наявності запасів, альтернативних каналів постачання та адаптаційних можливостей російського оборонно-промислового комплексу. Відповідно, деградація окремих військово-промислових потужностей Ірану може створювати для РФ додаткові ресурсні та логістичні обмеження, однак не означає автоматичного або пропорційного скорочення її наступального потенціалу.

Водночас неореалізм висвітлює проблему “стратегічного відволікання” та перерозподілу обмежених ресурсів. В умовах анархії великі держави змушені визначати пріоритетність загроз. Активізація конфлікту на Близькому Сході створює структурний тиск, який спонукає партнерів України розподіляти увагу та військову допомогу між кількома взаємопов'язаними напрямками, що відповідає концепції конкуренції театрів воєнних дій [6]. Це актуалізує для України необхідність “внутрішнього балансування”, оскільки надійність зовнішніх гарантій у багатополярній системі, що формується, стає менш передбачуваною [3, 4]. Таким чином, з позицій неореалізму близькосхідна криза є чинником істотного перерозподілу сили, який одночасно послаблює ресурсну базу Росії та формує виклики для стратегічної стійкості України у довгостроковій перспективі.

Конструктивістський підхід доповнює аналіз, акцентуючи на тому, що структури людського сприйняття визначаються не лише матеріальними спроможностями, а й ідеями та знаннями. У випадку Близького Сходу ключовим елементом є “вісь опору” як структура, що функціонує не лише як військово-політичний інструмент, а й як ідеологічний проект, заснований на “політиці приниженості” та спільному відчутті образи на ліберальний світовий порядок [8].

Саме ця ідентичність спротиву, яка апелює до “визнання” та захисту “пригноблених”, тривалий час забезпечувала стійкість мережі проксі-угруповань навіть за умов обмежених ресурсів.

Проте події 2024–2026 років продемонстрували вразливість ідеологічних конструкцій у момент “повороту”, коли системна дестабілізація Ірану призвела до втрати координаційної ролі сил “Кудс” — елітного підрозділу спеціального призначення у складі Корпусу вартових ісламської революції (КВІР) — та деградації образу “непереможного центру опору”.

Розгалужена мережа недержавних суб'єктів, або “вісь опору”, яку Іран десятиліттями розбудовував як ключовий інструмент асиметричної проєкції сили, виявилася неспроможною зберегти цілісність.

Найпотужніший елемент “осі” — ліванська “Хезболла”, яка тривалий час діяла як “державна в державі”, — зазнав істотної деградації внаслідок воєнних дій Ізраїлю у 2024–2025 роках. Ліквідація Хасана Насралли та представників вищого командування призвела до того, що угруповання змогло відновити лише близько третини своєї колишньої вогневої потужності. Вирішальним ударом став колапс режиму Асада в Сирії наприкінці 2024 року, що спричинив руйнування стратегічного логістичного коридору постачання зброї. Для РФ падіння Дамаска означало втрату ключового логістичного хабу в Леванті — Тартуса — та істотне звуження спроможностей щодо проєкції сили у Середземномор'ї.

У межах неореалістичного аналізу руйнування “осі опору” означає втрату Іраном механізму компенсації конвенційної військової слабкості. Це простежується на прикладі

іракських шіїтських міліцій, лояльність яких до Тегерана зазнала ерозії. Раніше єдина мережа, що включала такі радикальні фракції, як “Катаїб Хезболла” та “Харакат Хезболла ан-Нуджаба”, фактично розпалася на автономні утворення, зосереджені переважно на внутрішньо іракському виживанні. Аналогічно хусити в Ємені, попри збереження потенціалу для атак на судноплавство, змушені були суттєво обмежити активність через перебої в іранських поставках і виснаження резервів.

Таким чином, руйнування “осі опору” виступає чинником істотної зміни балансу сил у регіональному комплексі безпеки, що опосередковано може послаблювати ресурсні можливості російської агресії на європейському театрі воєнних дій. Причинно-наслідковий ефект цієї фрагментації має стратегічне значення для України.

Паралельно відбувається трансформація регіональних моделей “дружби та ворожнечі” [2]. Консолідація альтернативного блоку держав навколо Авраамових угод є результатом не лише спільних інтересів, а й зміни політичних наративів, у межах яких Іран дедалі частіше сприймається як джерело “хронічної конфліктної формації”. У цьому контексті співпраця арабських монархій з Ізраїлем поступово втрачає колишню ідеологічну «токсичність», що може свідчити про формування нової архітектури регіональної безпеки.

Для України конструктивістський вимір має особливе значення в контексті здатності формувати мережі довіри для досягнення спільних безпекових цілей [16]. Досвід України у протидії безпілотним системам та розвитку сучасних оборонних технологій створює передумови для посилення її міжнародного позиціонування як держави-інноватора і потенційного постачальника безпекових рішень [2]. Формування відповідної міжнародної ідентичності потребує підтвердження через сталі практики співробітництва та визнання цієї ролі іншими державами.

На відміну від попередніх періодів, коли Тегеран зберігав відносну стійкість, у 2025–2026 роках відбулося критичне накладання внутрішньої кризи легітимності на масштабну зовнішню військову ескалацію. Це істотно обмежило спроможність держави реалізовувати стратегію асиметричного впливу та виступати “стратегічним тилом” для агресивних дій Москви.

З позицій неореалізму ослаблення Ірану означає примусове скорочення матеріальних спроможностей одного з ключових центрів сили, що претендував на регіональну гегемонію [6]. Масові протести грудня 2025 – лютого 2026 років, які відбувалися на тлі суттєвого знецінення національної валюти, призвели до дестабілізації функціонування державного апарату. В умовах економічної вразливості та “демократичної рецесії” режим втратив частину можливостей для мобілізації ресурсів на підтримку зовнішніх проксі-мереж [12]. Конструктивістський аналіз дає змогу інтерпретувати цей процес як ерозію «політики приниженості», коли ідеологічні гасла “осі опору” перестають виконувати функцію внутрішнього стабілізатора на тлі гіперінфляції та воєнних невдач [8].

Вирішальним чинником деградації військового потенціалу та своєрідною точкою біфуркації стала операція “Еріс Fury”, розпочата коаліцією США та Ізраїлю 28 лютого 2026 року. Вона істотно змінила баланс сил у регіоні та спричинила масштабний перерозподіл ресурсів на глобальному рівні [13]. У теоретичних термінах цю подію можна розглядати як момент системного переходу, після якого регіональна безпекова констеляція набуває якісно нових параметрів.

Іранська оборона виявилася неспроможною ефективно протидіяти масованому застосуванню високоточних автономних систем [2]. Деградація окремих виробничих і логістичних спроможностей Ірану могла створити передумови для скорочення постачань ударних БПЛА та ракетних компонентів до РФ. Водночас кількісний масштаб такого скорочення потребує окремого емпіричного підтвердження з урахуванням локалізованого виробництва, наявних запасів та альтернативних каналів забезпечення. Обмежені можливості

РФ щодо надання Ірану додаткової військово-технічної підтримки могли негативно впливати на сприйняття Москви як надійного безпекового партнера [20].

З військової точки зору операція продемонструвала істотну перевагу коаліції у повітрі та здатність до швидкої дезорганізації воєнного потенціалу противника. Це призвело до системної деградації спроможностей іранського режиму вести як конвенційну війну, так і проєкувати силу через асиметричні інструменти. У сучасній воєнній науці такий підхід може бути пов'язаний із застосуванням стратегії “точної маси”, тобто масованого використання автономних систем і штучного інтелекту для ідентифікації та ураження цілей [2].

Водночас, з позицій неореалізму, критичне значення має не лише тактичний результат, а й його системні наслідки для світового порядку. Операція змусила США переорієнтувати значну частину військових, фінансових і політичних зусиль на Близький Схід. Таке “стратегічне відволікання” та розподіл уваги між кількома театрами воєнних дій ілюструють обмеженість матеріальних спроможностей навіть найпотужніших держав світу [16]. Відповідно до логіки наступального реалізму, в анархічній системі такий перерозподіл сил може створювати “вікна можливостей” для інших акторів, які прагнуть змінити статус-кво на свою користь [6].

Крім того, “Eric Fury” закріпила перехід від моделі “тіньової війни” до відкритої міждержавної конфронтації [2]. Це призвело до різкого зростання рівня невизначеності та ризиків ескалації у сфері глобальної енергетичної безпеки, особливо через загрозу блокування Ормузької протоки [12, 17].

Наслідком системної дестабілізації 2024–2026 років стала ситуація, яку провідні аналітичні центри класифікують як перехід від “поворотного моменту” до нового регіонально орієнтованого багатопольярного порядку [18]. Якщо раніше регіон характеризувався відносною рівновагою між кількома центрами сили та широким використанням проксі-інструментів для ведення “тіньових воєн”, то станом на 2026 рік простежується тенденція до відкритої поляризації та переходу від гібридної стабільності до жорсткіших міждержавних альянсів.

На одному з полюсів формується консолідований блок держав, орієнтованих на стратегічну співпрацю зі США та Ізраїлем, до якого входять Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Бахрейн, Єгипет та Йорданія. Посилення координації у сферах протиповітряної оборони, обміну розвідувальними даними та військово-технічного співробітництва свідчить про поглиблення інституціоналізації цього блоку через механізми “мінілатеральних” об'єднань, таких як C-SIPA у Бахреїні та GCC+. Авраамові угоди отримали новий імпульс, трансформувавшись із політичних декларацій у практичний механізм регіонального стримування, заснований на технологічній перевазі та мережевій інтеграції оборонних систем.

На протилежному полюсі перебувають системно ослаблені актори, пов'язані з Іраном, а також держави, що прагнуть зберегти стратегічну автономію в умовах анархії. Системна фрагментація “осі опору”, спричинена ліквідацією представників іранського керівництва та колапсом режиму Асада в Сирії, призвела до втрати Москвою одного з основних логістичних хабів у Леванті. Китай, як найбільший імпортер енергоносіїв, значна частина поставок якого залежить від безпеки Ормузької протоки, дотримується позиції прагматичного нейтралітету. Пекін поєднує дипломатичну критику дій США з використанням економічних можливостей, що виникають унаслідок кризи, зокрема через закупівлю іранської нафти зі значними дисконтами.

У підсумку регіон переходить до нової моделі безпеки, що характеризується зменшенням ролі недержавних проксі-структур та зростанням значення міждержавних альянсів. Для України ця трансформація має безпосереднє значення в контексті конкуренції театрів воєнних дій.

Трансформація безпекового середовища Близького Сходу у 2026 році створила передумови для суттєвого обмеження військово-технічного партнерства між Іраном та Російською Федерацією, яке протягом 2022–2025 років було важливим елементом ресурсного

забезпечення агресії проти України. З позицій неореалізму цей симбіоз базувався на принципі взаємодоповнюваності спроможностей, за якого Тегеран надавав технології масових автономних систем, а Москва забезпечувала політичне прикриття та передачу окремих ракетних компонентів. Масштаб цієї співпраці ілюструє запуск заводу в Алабузі [14].

Водночас ослаблення військово-технічного співробітництва Ірану та РФ може супроводжуватися суперечливими геоекономічними наслідками. Дестабілізація судноплавства в Ормузькій протоці та зростання світових цін на нафту здатні збільшувати експортні доходи Росії й, залежно від обсягів експорту та фіскальних механізмів, створювати додаткові можливості для фінансування державних видатків, зокрема військових [3, 19]. Масштаб такого ефекту залежить від тривалості енергетичного шоку та кон'юнктури світового ринку.

Для України ця криза відкриває додаткові можливості для розвитку "оборонної дипломатії" та формування нової суб'єктності в регіоні Затоки. Країни регіону, зокрема Саудівська Аравія та ОАЕ, з огляду на вразливість власної інфраструктури можуть виявляти зацікавленість в інвестиціях в українську оборонну промисловість. З конструктивістської точки зору це створює передумови для посилення міжнародного позиціонування України як стратегічного технологічного партнера та постачальника окремих безпекових рішень. Таким чином, потенційне ослаблення ірано-російського військово-технічного співробітництва може одночасно послаблювати ресурсні можливості Росії та створювати передумови для довгострокового технологічного посилення України.

Зміни на Близькому Сході впливають на перебіг війни в Україні не лише через ресурсний компонент, а й через ширший геополітичний контекст. У межах системного підходу обидва конфлікти доцільно розглядати як складники взаємопов'язаного безпекового середовища, у якому дії акторів в одному регіоні можуть мати наслідки для іншого.

З одного боку, ослаблення окремих військово-технічних і виробничих спроможностей Ірану може обмежувати можливості підтримання попередніх масштабів військово-технічної взаємодії з Російською Федерацією. Порушення логістичних і технологічних зв'язків між двома державами здатне створювати додаткові обмеження для російського військового виробництва [2]. Водночас характер і масштаб такого впливу залежать від адаптаційних можливостей російського оборонно-промислового комплексу.

З іншого боку, виникає ефект перерозподілу уваги та ресурсів західних партнерів, унаслідок чого Україна змушена конкурувати за обмежені ресурси міжнародної підтримки, що відповідає концепції конкуренції театрів воєнних дій [3, 14].

З позицій неореалізму це є закономірним наслідком обмеженості ресурсів навіть у найпотужніших держав. Пріоритезація одного напрямку може відбуватися за рахунок іншого. Відповідно, для України критично важливим стає збереження високого рівня політичної значущості у стратегічному порядку денному Заходу.

Водночас цей ризик не є детермінованим. Україна зберігає можливості активно впливати на ситуацію через дипломатичні зусилля, участь у формуванні нових безпекових ініціатив та демонстрацію власної стратегічної цінності для партнерів. Зокрема, досвід ведення сучасної війни та протидії асиметричним загрозам може бути інтегрований у ширший контекст міжнародної безпеки [3].

Отже, стратегічна маргіналізація є не неминучим результатом, а потенційним сценарієм, реалізація якого залежить від здатності України адаптуватися до нових умов та активно формувати власну зовнішньополітичну позицію.

Енергетичний чинник є одним із ключових елементів глобальної політики, оскільки впливає на баланс сил і стратегічні рішення держав [10]. У межах геоекономічного підходу контроль над енергоресурсами та транспортними маршрутами розглядається як інструмент політичного впливу, здатний змінювати матеріальні спроможності акторів не меншою мірою, ніж прямі військові дії.

Ескалація напруженості в районі Перської затоки, зокрема навколо Ормузької протоки, через яку проходить близько 20–25 % світового морського постачання нафти, створює системні ризики для стабільності ринків. Будь-яке порушення судноплавства у цьому “вузькому місці” світової економіки може спричинити різке зростання цін на енергоносії. Згідно з прогнозами Світового банку (2026), цей конфлікт став додатковим шоком для глобальної системи, спричинивши фінансову волатильність та зниження темпів зростання в регіоні MENAAR – Близькому Сході, Північній Африці, Афганістані та Пакистані – до 1,8 % [15].

Для європейських партнерів України, економіка яких, зокрема в ЄС, за прогнозами зростатиме лише на 1,3 % у 2026 році, енергетичний шок означає посилення бюджетного навантаження через необхідність фінансування внутрішніх “рятувальних пакетів”. Це може створювати ризики зміни обсягів, структури та строків надання фінансової й військової допомоги Україні. Масштаб такого впливу залежатиме від бюджетних рішень держав-партнерів, їхніх стратегічних пріоритетів та можливостей розширення оборонного виробництва. З позицій неореалізму та відповідно до концепції “вразливості” держави можуть бути змушені надавати пріоритет внутрішній стабільності порівняно із зовнішньополітичними зобов’язаннями.

Додатковим чинником є політична динаміка всередині самих західних держав. Зростання економічного тиску може змінювати політичні наративи, посилюючи ізоляціоністські тенденції [8]. У конструктивістському вимірі це означає трансформацію домінуючих наративів – від підтримки України як ключового елемента захисту міжнародного порядку до більш ізоляціоністських підходів.

Водночас не слід абсолютизувати цей ризик. Україна залишається важливим елементом стримування Росії, що відповідає довгостроковим інтересам Заходу. Таким чином, імовіріше йдеться не про повне згортання підтримки, а про ризик зміни її обсягів, структури та строків надання.

Поряд із ризиками близькосхідна криза відкриває нові можливості для України в контексті перебудови глобальних економічних і безпекових зв’язків [12]. У цьому контексті важливо розглядати Україну не лише як об’єкт зовнішнього впливу, а й як суб’єкта, здатного використовувати зміни у міжнародному середовищі у власних інтересах.

Одним із таких напрямів є розвиток військово-технологічного співробітництва, зокрема у сфері протидії безпілотним системам. Досвід України у боротьбі з іранськими дронами може бути використаний як основа для співпраці з країнами Близького Сходу. Це створює передумови для формування нових ринків збуту та інтеграції України в міжнародні оборонні ланцюги.

Крім того, трансформація енергетичних ринків відкриває можливості для участі України у нових логістичних та економічних проєктах. За умов перебудови маршрутів постачання енергоносіїв Європа може бути зацікавлена у розвитку альтернативних напрямів, у межах яких Україна здатна відігравати транзитну або інфраструктурну роль.

З конструктивістської точки зору важливим є також формування нової ідентичності України як держави, що не лише потребує допомоги, а й здатна генерувати безпекові рішення. Це підвищує її суб’єктність у міжнародних відносинах і створює додаткові аргументи для поглиблення співпраці з партнерами.

Отже, економічні та енергетичні наслідки близькосхідної кризи для України мають комплексний характер. Вони поєднують ризики, пов’язані з дестабілізацією глобальних ринків і скороченням ресурсів партнерів, із можливостями, що виникають унаслідок структурних змін міжнародної економіки. Ефективна реалізація національних інтересів у цих умовах потребує гнучкої стратегії, здатної поєднувати адаптацію до зовнішніх викликів із використанням нових можливостей.

Поряд із системними ризиками близькосхідна криза 2026 року створює для України стратегічні вікна можливостей, зумовлені перебудовою глобальних економічних ланцюгів та

безпекових альянсів. У межах “поворотного моменту”, коли попередній регіональний порядок трансформується, Україна має потенціал утвердитися не лише як об’єкт зовнішньої допомоги, а й як повноцінний суб’єкт, здатний генерувати критично важливі безпекові та технологічні рішення [3].

Одним із найбільш перспективних напрямів є розвиток військово-технологічного співробітництва, передусім у сфері протидії автономним системам озброєнь. Джерела зазначають, що країни Затоки, які відчули вразливість власної інфраструктури до іранських атак, можуть виявляти зацікавленість в інвестиціях в українську оборонну промисловість. Унікальний досвід України здатний перетворити Київ на важливого технологічного партнера для арабських монархій. Це дає змогу Україні інтегруватися в міжнародні оборонні кластери та отримувати додаткові ресурси для підтримки власного ВПК у протистоянні з Росією.

Трансформація енергетичних ринків та прагнення регіону до переходу на вуглецево-нейтральну енергію також відкривають можливості для нових логістичних проєктів. В умовах дестабілізації традиційних маршрутів через Ормузьку протоку Європа може бути зацікавлена у створенні альтернативних енергетичних коридорів, у межах яких Україна здатна виконувати важливу інфраструктурну роль у ланцюгах постачання “нової енергії” та розвитку водневих технологій. Глобальне переміщення виробничих потужностей і диверсифікація ринків дають Україні змогу шукати нові ніші у сегментах із високою доданою вартістю, що виходять за межі традиційного експорту сировини.

З позицій конструктивізму важливим результатом може стати формування нової ідентичності України як держави-інноватора та постачальника безпекових рішень у регіоні, який раніше вважався віддаленим від її безпосередніх інтересів. У стратегічних оцінках Україна дедалі частіше сприймається як держава, що володіє комплексними операційними системами, розвиненими спроможностями розвідки та управління. Така зміна сприйняття підвищує міжнародну суб’єктність Києва та створює додаткові можливості для поглиблення співпраці з державами регіону.

Таким чином, в умовах високої динаміки безпекового середовища Близького Сходу сценарний аналіз є важливим інструментом оцінювання можливих траєкторій розвитку подій та їхнього впливу на національні інтереси України. У короткостроковій перспективі доцільно виокремити два базові сценарії.

Сценарій ескалації передбачає подальше розширення воєнних дій, удари по критичній інфраструктурі та спроби Ірану відновити асиметричні спроможності. Це може призвести до блокування судноплавства в Ормузькій протоці та подальшого зростання цін на енергоносії [14].

Сценарій обмеженої деескалації передбачає зниження інтенсивності бойових дій після досягнення основних цілей коаліції. Часткове відновлення стабільності на енергетичних ринках та зменшення навантаження на ресурси США і ЄС можуть створити сприятливіші умови для збереження допомоги Україні.

З позицій неореалізму обидва сценарії залишаються можливими, оскільки їх реалізація залежить від співвідношення сил.

У таблиці узагальнено умовні сценарії розвитку ситуації, які не є статистичними прогнозами та не передбачають кількісного визначення ймовірності їх реалізації.

У середньостроковій перспективі, протягом 3–5 років, розвиток ситуації на Близькому Сході визначатиметься глибинними структурними змінами, насамперед трансформацією Ірану та перебудовою системи регіональних альянсів.

Один із можливих сценаріїв передбачає поступову внутрішню трансформацію Ірану, яка може включати як часткову лібералізацію політичного режиму, так і зміну його зовнішньополітичної орієнтації. У цьому випадку може відбуватися поступова інтеграція країни в нову систему регіональної безпеки, що сприятиме зниженню рівня конфронтації. Для

України це означатиме довгострокове скорочення ризиків, пов'язаних із військово-технічним співробітництвом Ірану та Росії.

Таблиця: Порівняння короткострокових сценаріїв

Сценарій	Основні передумови реалізації	Вплив на постачання БПЛА РФ	Вплив на допомогу Україні	Енергетичний тиск на ЄС
Розширення бойових дій, порушення логістики та судноплавства	Середня	Ризик обмеження окремих постачань	Можливе відновлення окремих каналів постачання	Високий
Зниження інтенсивності бойових дій, часткова стабілізація регіональної ситуації	Висока	Ризик перерозподілу ресурсів і зміни строків допомоги	Сприятливіші умови для збереження підтримки	Середній

Джерело: розроблено авторами на основі аналізу матеріалів CSIS [3], World Bank [12, 15], International Energy Agency [20] та Gfoeller [21].

Альтернативний сценарій передбачає збереження нестабільності в Ірані та його перетворення на джерело перманентної турбулентності. У такому разі регіон залишатиметься осередком напруженості, а конфлікти матимуть хвилеподібний характер. Це підвищуватиме загальний рівень невизначеності у міжнародній системі та ускладнюватиме стратегічне планування для України.

Важливим елементом середньострокової динаміки є також посилення ролі позарегіональних акторів, насамперед Китаю як одного з ключових бенефіціарів трансформації глобального економічного порядку [12]. Китай прагне використати ситуацію для розширення свого економічного впливу, поєднуючи дипломатичну обережність із прагматичним використанням нових економічних можливостей. Це створює додатковий вимір конкуренції, здатний впливати на глобальний баланс сил. Конкуренція за ресурси між різними театрами війни відповідає базовій логіці неореалізму [4].

З погляду національних інтересів України доцільно окремо розглянути крайні сценарії розвитку подій — найгірший та найкращий.

Найгірший сценарій передбачає поєднання кількох негативних чинників: затяжну ескалацію на Близькому Сході, різке зростання цін на енергоносії, скорочення міжнародної допомоги та одночасну адаптацію Росії до нових умов. У такій ситуації Україна опиняється у стратегічно не вигідному становищі, коли ресурси партнерів обмежені, а противник зберігає здатність до ведення війни.

Найсприятливіший для України сценарій базується на швидкому ослабленні військово-технічних спроможностей Ірану, стабілізації регіону та збереженні високого рівня міжнародної підтримки України. У цьому випадку зменшується ресурсна база Росії, а Україна отримує можливість конвертувати зміни у міжнародному середовищі у власні стратегічні переваги.

Реалізація того чи іншого сценарію залежить не лише від зовнішніх чинників, а й від здатності України активно впливати на ситуацію, що відповідає конструктивістському розумінню держави як суб'єкта, який не лише реагує на міжнародну реальність, а й бере участь у її формуванні.

В умовах описаної невизначеності центрального значення набуває формування чіткої системи стратегічних імперативів, спрямованих на захист і просування національних інтересів України.

По-перше, пріоритетом залишається активна дипломатична політика, спрямована на утримання України у фокусі міжнародної уваги. Це передбачає не лише взаємодію з

традиційними партнерами, а й розширення співпраці з країнами Близького Сходу, які набувають дедалі більшого значення у глобальній політиці.

По-друге, необхідним є розвиток військово-технічного потенціалу, зокрема у сферах, у яких Україна вже має конкурентні переваги. Експорт технологій протидії безпілотним системам може стати одним із перспективних напрямів міжнародної співпраці. Це дає змогу не лише зміцнювати обороноздатність, а й підвищувати економічну стійкість держави.

Важливим є також забезпечення економічної адаптивності до зовнішніх шоків, зокрема через диверсифікацію енергетичних джерел і зміцнення співпраці з європейськими партнерами. У цьому контексті Україна має використовувати свій потенціал як складову європейської енергетичної безпеки.

Стратегічні імперативи України формуються на перетині необхідності реагування на зовнішні виклики та використання нових можливостей. Їх реалізація визначатиме здатність держави не лише адаптуватися до змін у міжнародному середовищі, а й активно впливати на їхній характер.

Обговорення

Отримані результати підтверджують доцільність комплексного аналізу впливу близькосхідної кризи на національні інтереси України, оскільки окремі механізми міжрегіональної взаємодії можуть мати різноспрямовані наслідки. Неореалістичний підхід дозволяє пояснити зміну матеріальних спроможностей акторів, конкуренцію за обмежені ресурси та особливості балансування, тоді як конструктивістський підхід доповнює цей аналіз, урахувавши ідентичності, політичні наративи та сприйняття державами власної ролі в міжнародній системі.

Результати узгоджуються з положеннями теорії регіональних комплексів безпеки щодо взаємодії регіональних підсистем і зовнішнього проникнення глобальних держав. Водночас встановлені у дослідженні зв'язки між Близьким Сходом і Східною Європою не є достатньою підставою для остаточної класифікації цих регіонів як єдиного безпекового суперкомплексу. Таке трактування доцільно розглядати як аналітичну гіпотезу, що потребує подальшого підтвердження через дослідження стійкості, інтенсивності та взаємної залежності міжрегіональних безпекових механізмів.

Особливого значення набуває співвідношення між послабленням іранських військово-технічних спроможностей та здатністю РФ адаптувати власне оборонне виробництво. Порушення зовнішніх постачань не обов'язково спричиняє пропорційне скорочення російського наступального потенціалу, оскільки його наслідки залежать від рівня локалізації виробництва, наявності запасів, альтернативних каналів постачання та можливостей технологічного заміщення. Отже, вплив близькосхідної ескалації слід оцінювати через конкретні виробничі й логістичні ланцюги, а не лише через загальну характеристику військово-політичного партнерства Ірану та Росії.

Аналогічно, конкуренція театрів воєнних дій за ресурси міжнародних партнерів не повинна трактуватися як безумовна гра з нульовою сумою. Перерозподіл окремих видів озброєння, фінансових ресурсів або політичної уваги може супроводжуватися збільшенням оборонного виробництва, розширенням кооперації та появою нових механізмів підтримки. Тому ризик стратегічної маргіналізації України є потенційним, а не детермінованим наслідком близькосхідної кризи.

Конструктивістський вимір дослідження вказує на можливість посилення міжнародної суб'єктності України через її позиціонування як держави, здатної надавати безпекові та технологічні рішення. Проте наявність практичного досвіду сучасної війни сама по собі не доводить формування нової міжнародної ідентичності. Подальше дослідження цього процесу потребує аналізу офіційних документів, політичного дискурсу, практик співробітництва та визнання відповідної ролі України іншими державами.

Запропоновані сценарії дозволяють окреслити альтернативні траєкторії розвитку безпекового середовища, однак їхні якісні оцінки не слід ототожнювати зі статистично визначеними ймовірностями. Основними обмеженнями дослідження залишаються висока динаміка подій, неповнота відкритих даних і неоднорідність джерельних оцінок. З огляду на це, подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення системи індикаторів міжрегіональної взаємозалежності та кількісне оцінювання впливу військово-технічних, енергетичних і ресурсно-політичних чинників на національні інтереси України.

Висновки

Проведене дослідження засвідчило, що трансформація безпекового середовища Близького Сходу має комплексний і суперечливий вплив на національні інтереси України. Поєднання неореалістичного та конструктивістського підходів дало змогу розкрити взаємозв'язок між зміною матеріального балансу сил, військово-технічними спроможностями держав, економічною взаємозалежністю та ідентичнісними чинниками формування міжнародних альянсів.

Встановлено, що близькосхідна ескалація створює передумови для обмеження військово-технічного співробітництва Ірану з РФ, зокрема через порушення виробничих і логістичних зв'язків. Водночас ступінь впливу цих процесів на спроможності Росії вести війну проти України залежить від можливостей адаптації її оборонно-промислового комплексу та заміщення зовнішніх поставачань. Тому послаблення Ірану не слід ототожнювати з автоматичним або пропорційним зниженням російського наступального потенціалу.

Визначено, що одним із ключових ризиків для України є конкуренція театрів воєнних дій за обмежені військові, фінансові та політичні ресурси міжнародних партнерів. Енергетична нестабільність, зростання бюджетного навантаження на держави-партнери та перерозподіл стратегічної уваги можуть впливати на обсяги, структуру й строки надання допомоги Україні. Водночас ризик стратегічної маргіналізації не є неминучим і залежить від здатності України підтримувати власну значущість у міжнародному безпековому порядку денному.

Обґрунтовано, що трансформація регіональних альянсів і зростання попиту на сучасні оборонні технології відкривають для України можливості розвитку оборонної дипломатії та військово-технологічного співробітництва з державами Близького Сходу. Практичний досвід протидії безпілотним системам, розвитку автономних технологій та організації сучасної оборони може стати основою для поглиблення партнерства, залучення інвестицій і зміцнення міжнародної суб'єктності України як держави, здатної не лише отримувати, а й надавати безпекові рішення.

Сценарний аналіз показав, що коротко- та середньострокові наслідки близькосхідної кризи визначатимуться співвідношенням процесів ескалації й деескалації, внутрішньою трансформацією Ірану, стійкістю регіональних альянсів та політикою позарегіональних акторів. Запропоновані сценарії мають якісний характер і призначені для визначення можливих напрямів розвитку ситуації, а не для статистичного прогнозування її ймовірності.

Практичне значення результатів полягає в обґрунтуванні необхідності поєднання активної дипломатичної політики, розвитку власного військово-технічного потенціалу, диверсифікації економічних та енергетичних зв'язків і розширення співпраці з державами Близького Сходу. Такий підхід сприятиме підвищенню стратегічної стійкості України та зменшенню залежності від коливань зовнішнього безпекового середовища.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на кількісне оцінювання впливу близькосхідної ескалації на військово-технічне забезпечення РФ, міжнародну допомогу Україні та енергетичні ринки, а також на розроблення системи індикаторів для моніторингу міжрегіональних безпекових взаємозв'язків.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Використання штучного інтелекту

Мовне редагування, переклад, технічна перевірка тексту.

Список використаних джерел:

1. Buzan B., Wæver O. Regions and Powers: The Structure of International Security. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. URL: <https://ir101.co.uk/wp-content/uploads/2018/11/Buzan-Waever-2003-Regions-and-Powers-The-Structure-of-International-Security.pdf> (дата звернення: 30.08.2026).
2. Davis I., Pfeifer Cruz C. Armed Conflict and Conflict Management. SIPRI Yearbook 2025: Armaments, Disarmament and International Security. Stockholm : Stockholm International Peace Research Institute, 2025. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRIYB25c02.pdf> (дата звернення: 30.08.2026).
3. What Are the Unintended Consequences of the U.S.-Iran Conflict for Defense and Security? / N. Shah, E. Harding, D. Byman et al. Center for Strategic and International Studies. 2026. 9 April. URL: <https://www.csis.org/analysis/what-are-unintended-consequences-us-iran-conflict-defense-and-security> (дата звернення: 30.08.2026).
4. Waltz K. N. Theory of International Politics. New York : McGraw-Hill, 1979. URL: https://www.academia.edu/28686609/WALTZ_KENNETH_Theory_of_International_Politics (дата звернення: 30.08.2026).
5. Katzman K. Iran's Foreign and Defense Policies. Congressional Research Service. Report R44017. URL: <https://www.everycrsreport.com/reports/R44017.html> (дата звернення: 30.08.2026).
6. Mearsheimer J. J. The Tragedy of Great Power Politics. New York : W. W. Norton & Company, 2001.
7. Wendt A. Social Theory of International Politics. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. URL: https://www.researchgate.net/publication/239065011_A_Social_Theory_of_International_Politics (дата звернення: 30.08.2026).
8. Fukuyama F. Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment. New York : Farrar, Straus and Giroux, 2018.
9. Cordesman A. H. Iran's Accelerating Military Competition with the US and Arab States – Part One. Center for Strategic and International Studies. 2011. URL: <https://www.csis.org/analysis/irans-accelerating-military-competition-us-and-arab-states-part-one> (дата звернення: 30.08.2026).
10. Keohane R. O. After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy. Princeton : Princeton University Press, 1984. URL: https://ia601505.us.archive.org/1/items/anarchy_international_regime_theory/keohane1984.pdf (дата звернення: 30.08.2026).
11. World Economic Situation and Prospects 2026. New York : United Nations, 2026. URL: <https://desapublications.un.org/publications/world-economic-situation-and-prospects-2026> (дата звернення: 30.08.2026).
12. Global Economic Prospects. June 2026. Washington, DC : World Bank, 2026. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> (дата звернення: 30.08.2026).
13. Why Did US and Israel Attack Iran and How Long Could the War Last? BBC News. 2026. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cx2dyz6p3weo> (дата звернення: 30.08.2026).
14. War in Ukraine: Conflict, Strategy, and the Return of a Fractured World / ed. by H. Brands. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2024. 328 p.

15. Conflict Hits MENAAP Economies, Underscoring Need for Action to Boost Resilience, Create Jobs. World Bank Group. 2026. 8 April. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/04/08/conflict-hits-menaap-economies-underscoring-need-for-action-to-boost-resilience-create-jobs> (дата звернення: 30.08.2026).
16. Nye J. S. The Future of Power. New York : PublicAffairs, 2011. URL: https://www.academia.edu/23946693/THE_FUTURE_OF_POWER?auto=download (дата звернення: 30.08.2026).
17. Allison G. Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap? Boston : Houghton Mifflin Harcourt, 2017.
18. Acharya A. The End of American World Order. Cambridge : Polity Press, 2014. URL: https://www.researchgate.net/publication/342345332_The_End_of_American_World_Order_ch3 (дата звернення: 30.08.2026).
19. Gause F. G. The International Relations of the Persian Gulf. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. URL: https://assets.cambridge.org/97805211/37300/frontmatter/9780521137300_frontmatter.pdf (дата звернення: 30.08.2026).
20. World Energy Outlook 2025. Paris : International Energy Agency, 2025. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2025> (дата звернення: 30.08.2026).
21. Gfoeller M. The Impact of Middle East Upheaval on Ukraine. The Jerusalem Strategic Tribune. 2026. March. URL: <https://www.jstribune.com/the-impact-of-middle-east-upheaval-on-ukraine/> (дата звернення: 30.08.2026).

References

1. Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. <https://ir101.co.uk/wp-content/uploads/2018/11/Buzan-Waeaver-2003-Regions-and-Powers-The-Structure-of-International-Security.pdf>
2. Davis, I., & Pfeifer Cruz, C. (2025). Armed conflict and conflict management. In *SIPRI yearbook 2025: Armaments, disarmament and international security*. Stockholm, Sweden: Stockholm International Peace Research Institute. <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRIYB25c02.pdf>
3. Shah, N., Harding, E., Byman, D., Cohen, E. A., Bondar, K., Burchell, J., & Cancian, M. F. (2026, April 9). *What are the unintended consequences of the U.S.-Iran conflict for defense and security?* Washington, DC, USA: Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/what-are-unintended-consequences-us-iran-conflict-defense-and-security>
4. Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. New York, NY, USA: McGraw-Hill. https://www.academia.edu/28686609/WALTZ_KENNETH_Theory_of_International_Politics
5. Katzman, K. (n.d.). *Iran's foreign and defense policies* (Report No. R44017). Washington, DC, USA: Congressional Research Service. <https://www.everycrsreport.com/reports/R44017.html>
6. Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. New York, NY, USA: W. W. Norton & Company.
7. Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. https://www.researchgate.net/publication/239065011_A_Social_Theory_of_International_Politics
8. Fukuyama, F. (2018). *Identity: The demand for dignity and the politics of resentment*. New York, NY, USA: Farrar, Straus and Giroux.
9. Cordesman, A. H. (2011). *Iran's accelerating military competition with the US and Arab states – Part one*. Washington, DC, USA: Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/irans-accelerating-military-competition-us-and-arab-states-part-one>

10. Keohane, R. O. (1984). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton, NJ, USA: Princeton University Press. https://ia601505.us.archive.org/1/items/anarchy_international_regime_theory/keohane1984.pdf
11. United Nations. (2026). *World economic situation and prospects 2026*. New York, NY, USA: United Nations. <https://desapublications.un.org/publications/world-economic-situation-and-prospects-2026>
12. World Bank. (2026). *Global economic prospects: June 2026*. Washington, DC, USA: World Bank. <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>
13. BBC News. (2026). *Why did US and Israel attack Iran and how long could the war last?* London, UK: BBC. <https://www.bbc.com/news/articles/cx2dyz6p3weo>
14. Brands, H. (Ed.). (2024). *War in Ukraine: Conflict, strategy, and the return of a fractured world*. Baltimore, MD, USA: Johns Hopkins University Press.
15. World Bank. (2026, April 8). *Conflict hits MENAAP economies, underscoring need for action to boost resilience, create jobs*. Washington, DC, USA: World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/04/08/conflict-hits-menaap-economies-underscoring-need-for-action-to-boost-resilience-create-jobs>
16. Nye, J. S. (2011). *The future of power*. New York, NY, USA: PublicAffairs. https://www.academia.edu/23946693/THE_FUTURE_OF_POWER?auto=download
17. Allison, G. (2017). *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?* Boston, MA, USA: Houghton Mifflin Harcourt.
18. Acharya, A. (2014). *The end of American world order*. Cambridge, UK: Polity Press. https://www.researchgate.net/publication/342345332_The_End_of_American_World_Order_ch3
19. Gause, F. G. (2010). *The international relations of the Persian Gulf*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. https://assets.cambridge.org/97805211/37300/frontmatter/9780521137300_frontmatter.pdf
20. International Energy Agency. (2025). *World energy outlook 2025*. Paris, France: International Energy Agency. <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2025>
21. Gfoeller, M. (2026, March). *The impact of Middle East upheaval on Ukraine*. *The Jerusalem Strategic Tribune*. Jerusalem, Israel: The Jerusalem Strategic Tribune. <https://www.jstribune.com/the-impact-of-middle-east-upheaval-on-ukraine/>

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.